

Ildebranden i Thisted 1818.

Ved P. L. Hald.

Om de Ildebrande, der hærgede Thisted 1608 og 1620, haves ikke nøjere Efterretninger. Det hedder om den første, at den fandt Sted om Foråret og at en stor Del af Byen blev afbrændt, ”hvored en god Deel af Borgerne mistede deres Huse, Gårde med Boskab og aft, hvis de havde”. Branden 1620 fandt Sted St. Bartholomei Nat (Natten til 24. August), og ved denne Lejlighed afbrændte ”de tre Parter” at Byen¹). Senere forekommer der ikke Efterretninger om nogen Ildebrand før 1818, hvilket må kufdes godt sluppet, når Hensyn tages til, at langt den største Del af Byens Huse var at Bindingsværk og tækkede med Stråtag.

Den Ildebrand, som her skaf omtafes, fandt Sted Natten mellem den 19. og 20. Juli 1818 og udrød om Aftenen den 19. Kl. 11³/₄ hos Bager Lars Bygum, som boede på Hjørnet af Lillegade og Strømstræde. Her var man gåede til Sengs noget over Kl. 10 og var straks fafdne i Søvn. Omtrent ved det angivne Klokkeslet vågnede Madam Bygum ved, at hun hørte, som hun forklarede i Forhøret, ”at noget knækkede, som om det regnede på Ruden”. Hun blev liggende lidt og lyttede efter det; men da hun hørte et Skrafd, som om noget fafdt ned, stod hun op af Sengen og lukkede Døren op til Køkkenet, og gennem et Vindue i en modsat Dør så hun, at der var lyst i Husets nordre Ende, og at der måtte være Ild i Lynghuset, der fandtes på den anden Side af Køkkenet og Bageriet. Hun løb nu ind og kafdte på sin Mand og Tjenestepigen, der begge løb ud for at tilkafde Hjælp. Da Bygum kom ud, så han, at Ilden afledede havde godt fat i den nordre Ende af hans Hus samt i Hjørnet af Justitsråd Langelands Lade, der kun var skilt fra hinanden ved en ganske smaf Gyde. Pigen, der var en Del fortumlet og næsten sanseløs af Skræk, for forbi Stedet, hvor det brændte, uden at hun bemærkede, at der var Ild i Justitsrådets Lade. Hun løb først ind til den nærmeste Nabo, P. Chr. Lund, for at gøre Anskrig, men da hun kom ud på Torvet, mødte hun Vægter Fredsøe, der råbte Brand. Den første, der kom til Stede på Brandstedet, var Købmand Lars Jensen, der var Genbo til Bager Bygum. Han gik hjem fra et Besøg Kl. 11³/₄, men da han kom ud for Købmand Søbyes Lade, så han en tyk Røg, der forneden havde et klart Skær; han tænkte, at der muligvis var Ild i en Skorsten og gik efter Skæret, men da han gik forbi Justitsråd Langelands Have, så han gennem en Åbning i Døren, at det brændte i Lars Bygums Hus. Han gik derind og fandt Madam Bygum stående i Dagligstuen; hun jamrede sig og sagde: ”Det er ilde fat i Huset.” Hun blev i øvrigt som lamslået af

Skræk og måtte bæres op i Købmand Schønaus Gård. Lars Jensen løb nu også ud for at tilkafde Hjælp. Først vækkede han Brandkaptejnen Købmand Hedegård, der straks kom op, og da han løb op på Store Torv, mødte han begge Byens Vægtere, Niels Fredsøe og Niels Chr. Bang. Efter at de var blevne færdige med at ”råbe 11”, var de samlede på Torvet. De sad på Rådhustrappen og ventede på, at Kl. skulde blive 12, da de så Kbmd. Lars Jensen komme løbende hen til Brandinspektørens Gård, og da de gik ned til ham, råbte han, at der var Ildløs hos Lars Bygum, og i det samme så de, at Ilden lyste på en Skorsten i Storegade. Den ene af Vægterne løb nu op til Kirketårnet for at ringe, medens den anden, Fredsøe, løb gennem Gaderne og råbte Brand. Et Kvarter efter at Ilden var opdaget hos Bygum, ankom Kirkens Sprøjte, og i Løbet af få Minutter Byens to Sprøjter.

Justitsråd Langeland forklarede i Brandforhøret, at han først var gået til Sengs Kl. 11³/₄, men da han havde ligget, antagelig en hafv Snes Minutter, blev han kafdt op af Tjenestepigen, der sagde, at der var Ildløs i Gården. Da han så ud af sit Sovekammervindue, så han, at Luen slog op over hans Lades østre Ende, men om der da var Ild i denne, kunde han ikke afgøre. Han løb straks ud på Gaden og råbte Afarm og så da, at Købmand Niels Neergård kom ud i den bare Skjorte. Justitsråden løb derefter gennem Huset over Gården og ud af Porten ind i Gyden ved Lars Bigums Hus, hvis nordre Ende da stod i lys Lue og en Del af Væggen var afledede fafden ind. Stolperne i Bindingsværket på hans egen Lade brændte da samt noget af Taget. Han forsøgte at slukke, hvilket ikke lykkedes ham, og da han i det samme så, at der var Ild i hans Østerhus, løb han igen ind i Gården og forsøgte at komme ind Laden, men den var da afledede så fyldt med Røg, at han måtte gå ud igen, hvorefter han gik op på sit Bryggersloft for at se, om der var noget, som kunde bjerges.

Imidlertid var der samlet en Del Folk, og afle gik nu i Gang med at bjerge hvad der kunde reddes, ligesom Brandvæsenet på det kraftigste understøttet af andre af Byens Borgere bekæmpede Ilden.

Den største Fare ved Branden var forbi omtrent Kl. 3; det kostede i øvrigt store Anstrængelser at begrænse Ilden, men adskillige Småhuse, der stod tæt op til de brændende Bygninger, blev dog reddede, og det synes, som om et energisk Nedbrydningsarbejde, således af Mathias Bloks Ladehus og delvis P. Chr. Lunds Stuehus, også bidrog til at standse Ildens Udbredelse.

P. Chr. Lund, der var Værtshusholder, var den 19. om Morgenen sammen med sin Hustru taget til Vestervig Marked, og de kom først hjem den påfølgende Lørdag Morgen Kl. 6 og så da, at deres Ladehuse var helt nedbrændte og en Del af Stuehuset nedrevet, så at der kun var to Fag Hus tilbage, ”såvidt

¹ Pontoppidans Atlas.

Overdelen betræffende". Ved deres Hjemkomst var Ilden så godt som slukket.

Ved Brandforhørene, hvorefter denne Fremstilling er taget, blev det ikke godtgjort, hvorledes Ilden var opstået. Madam Bygum forklarede, at hendes Mand havde bagt samme Dag, som Ilden udbrød, men Bagningen var forbi og Ilden slukket om Eftermiddagen Kl. 3, "så at der ikke en Gang var Spor til, at de havde bagt". Utvivlsomt må man imidlertid i denne Bagning sikkert nok søge Grunden til Ildens Opkomst, idet Ilden jo netop udbrød i det Rum, hvori Lyngen til Ovnens Opvarmning opbevaredes. Bager Bygum led i øvrigt det forholdsvis største Tab, idet han ikke fik noget reddet, hvorimod de øvrige brandlidte fik største Parten af deres Løsøre reddet. Justitsråd Langelands Gård var nylig opbygget, og han fik reddet det meste af sit Indbo, en Gris, to Kalve og nogle Småkreaturer, Fjæl, Avlsredskaber samt en Del Brændevinshatte, som han i sin Stilling som Toldinspektør havde i Forvaring.

I Brandforhøret udtalte han, at han "ikke kunde andet end rose Brandvæsenet i det Hele for den Flid, Anstrengelse og Konduite, som de anvendte til Ildens Slukning og uden hvilken den hele By havde stået Fare for at blive fortæret af Ilden". Han

fandt sig endvidere "forpligtet til at aflægge sin hjertelige Tak til Stedets Politimester i Særdeleshed og til næsten hver Mand og Kvinde i Byen i Almindelighed, der med en sjælden Iver, Påpasselighed, Iver og Troskab reddede så betydeligen Del af mit Indbo, da Gården over alt var bespændt af Ilden og Møblerne i flere Værelser blev reddede under det brændende Loft, Døre og Vinduer".

Branden omfattede Justitsråd Langelands Gård, Bager Lars Bygums Ejendom med Bageri, Skrædder Henrik Hobolts Gård, hvis Ladebygning dog reddedes, samt P. Chr. Lunds og Mathias Bloks Gårde; de to sidstnævnte dog kun delvis, idet det lykkedes; som det fremgår af det foregående, at redde P. Chr. Lunds Stuehus samt Mathias Bloks Ladehus og et Stykke af Vesterhuset. Alle disse Bygninger lå i den Del af Byen, der begrænses af Lille Torv, Brogade, Nytorv, Strømstræde og Lillegade. At Ildebranden ikke fik videre Omfang, skyldes dels at Vinden, der var af Sydøst ikke var særlig stærk, og dels at der så hurtig kom Hjælp, og at Brandvæsenet fungerede så godt. I øvrigt fortæller man, at de store Kastanietrær, som man vil mindes for nogle År tilbage stod på Lille Torv ud for Købmand Kjærs Ejendom, skulde have bidraget til at hindre Ildens Udbredelse i denne Retning.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1919, side 89-93)